

Cultuurbeschouwing in de ToverWijzer

Theorie

In de ToverWijzer is het cultuurbeschouwing de hele dag door en in het bijzonder in twee lestijden. Het logboek *Wegwijzer cultuurbeschouwing, op wandel met een kaart* van FOPEM wordt gebruikt als wegwijzer. Onze visie op cultuurbeschouwing wordt hierin mooi weergegeven:

Cultuurbeschouwen is geen vak, maar een cultuurbeschouwingspraktijk.

Samen doen, ervaren, spreken naar aanleiding van zeer diverse situaties en voorvallen en stilaan:

- een gevoeligheid en bewustzijn ontwikkelen voor wat waardevol is (ethisch en esthetisch) en wat ertoe doet;
- ervaren 'een individu of een persoon' te zijn in meerdere/verschillende groepen en ervaren wat het betekent om lid en deelgenoot te zijn van een groep in vrijheid;
- begrijpen dat ze deel uitmaken van een ecosysteem, een groter geheel lokaal en mondiaal;
- mogelijkheden leren kennen om in te grijpen in de kwaliteit van leven;
- ervaren dat in het uniek persoonlijke tegelijk het universele kan weerklinken;
- gevoel ontwikkelen voor de ziel der dingen, dingen die we niet weten en er toch zijn, die ons dagelijks leven overstijgen.

Het is samen oefenen in het beantwoorden van vragen en bespreken van kwesties die geen pasklaar antwoord kennen. Het is zoeken hoe we die kunnen verwoorden en vormgeven om te delen met elkaar. Het is gelijkenissen en verschillen benoemen om te begrijpen, om samenhang te ontdekken. Het is zien dat de plek waar je je bevindt en de tijd jouw werkelijkheid mee bepalen. Het is merken dat de dingen en tradities nooit af zijn. (pg. 44 + 48)

Hiervoor is:

- een open blik nodig en een onderzoekende houding;
- empathie, een ander perspectief kunnen innemen en van perspectief wisselen, meteen ook de basis voor mededogen en solidariteit;
- bewustzijn dat je handelt vanuit een referentiekader (opgebouwd vanuit je coördinaten);
- tekens en codes kunnen lezen en ertussen kunnen schakelen;
- Vragen leren stellen: kritische, morele en existentiële vragen en die hun werk laten doen.

We zouden 4 domeinen kunnen aanduiden waarin kleine en grote mensen zich kunnen ontwikkelen of zich kunnen vormen door cultuurbeschouwing:

- de morele of ethische ontwikkeling of vorming;
- de esthetische ontwikkeling of vorming;
- de kritisch-creatieve denkontwikkeling (filosoferen, onderzoekend leren en probleemstellend leren);
- de religieuze of spirituele ontwikkeling of vorming

Deze ontwikkeling verloopt niet in van tevoren vastgelegde stadia van ontwikkeling, wel in de zone van de naaste ontwikkeling die wordt uitgedaagd.

Kinderen gaan die weg niet alleen. Ze doen dat in de context van coöperatief werken binnen een gemeenschap van onderzoek. (pg. 45)

We willen een cultuurbeschouwingspraktijk uitbouwen waardoor kinderen en volwassenen hun coördinaten leren kennen, samenhang leren zien en begrijpen. Cultuuruitingen uit het leven gegrepen zijn de start van cultuurbeschouwing.

Ze vormt de grond onder of een verbinding doorheen alle leergebieden. Een leerlijn cultuurbeschouwing is circulair omwille van die verbinding. Het is steeds maar weer situaties creëren voor cultuurbeschouwing. Altijd opnieuw gelijkenissen én verschillen benoemen en onderliggende samenhangen ontdekken en begrijpen.

De kinderen leren zich uitdrukken en zich verantwoorden, ruimte laten voor een ander en samen bekijken 'Hoe gaan we dat hier samen doen?' en 'Wat is daarvoor nodig?' Ze leren om zelf de leiding te nemen over hun denken en vanuit nieuwsgierigheid en kritische blik te werpen op de wereld. Op die manier brengen we een levensbeschouwelijke, cultureel maatschappelijke geletterdheid op gang. Zo wordt de school ook een oefenplaats van democratie. (pg. 14)

De klasraad bevordert het proefondervindelijke verkennen van de rechten en de plichten, van ieders vrijheid en verantwoordelijkheid in de klas. (pg. 16)

Hierbij geven we veel aandacht aan de taal waarin we spreken. Een milde, open communicatie waaruit wederkerig respect spreekt. Zo worden de kinderen zich bewust van het feit dat ze met elk woord dat ze spreken hun omgeving beïnvloeden.

Onderweg met een kompas

Het is de bedoeling om kinderen te begeleiden bij het ontwikkelen van een meervoudige identiteit. Mensen en mensengroepen hebben identiteiten in vele lagen, die bovendien evolueren in de tijd. We zoomen in op de verschillende lagen van ons compas:

- ik
 - Ik en mijn roots
 - Ik en mijn context
 - Ik en de wereld in het universum
-
- De pijl van ons compas zit vast aan alle lagen: het onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.
 - De pijl draait rond. Dit wijst op veranderbaarheid, een wederzijdse wisselwerking.
 - De pijl toont een keuze, op een gegeven moment, in een situatie.
 - De pijl staat voor tijd. De pijl kan een richting wijzen. Een grondstroom voor het leven op lange termijn verbonden met alle lagen.
 - De pijl staat voor perspectief: je kan iets bekijken vanuit het perspectief van de ik/jij – roots – context – wereld – universum. Je kan perspectief innemen, durven wisselen van perspectief of schakelen tussen perspectieven.

Het kompas met de pijl stelt het innerlijke weten en de daarbij horende innerlijke dialoog voor. Cultuurbeschouwen is stilaan een innerlijk kompas ontwikkelen om op te varen.

Concreet

Vakgerelateerd

2x50min besteden we expliciet aan cultuurbeschouwing (tijdens praatronde). We vertrekken vanuit de leefwereld van onze kinderen: ze brengen spullen mee en vertellen. Dat levert een enorme rijkdom op aan gesprekstof. Daarnaast stellen de kinderen op regelmatige basis actualiteiten voor. Een berichtje in de media dat hun aandacht trok, wordt voorgesteld aan de klas. We maken ook gebruik van onze multicultureel samengestelde school. Kinderen of ouders komen vertellen over hun cultuur, over hun gewoontes en zienswijzen. Zo wordt ver van mijn bed opeens heel dichtbij.

De kinderen luisteren, vormen hun mening, leren die verwoorden op een respectvolle manier, luisteren naar andere invalshoeken, leren dat je mening kan/mag veranderen, leren zich inleven in de ander, leren omgaan met het feit dat anderen een andere mening kunnen hebben en dat dat ok is. Het logboek *Wegwijzer cultuurbeschouwing, op wandel met een kaart* van FOPEM gebruiken we als wegwijzer.

Binnen het vak WO is er ook aandacht voor cultuurbeschouwing. Wanneer we een geschiedkundig thema behandelen, besteden we uiteraard tijd aan kunst, religie, politiek, enz. Maar elk WO-thema kan op een beschouwende manier worden benaderd, ook onderwerpen zoals techniek, tijd of het lichaam. We koppelen een filosofievraag en/of een universeel principe aan elk thema om de discussie op gang te brengen, de blik te openen, om het grotere geheel te zien, om te reflecteren.

In de derde graad besteden we tijd aan het thema Wereld – Culturen: ouders komen uitleg geven over hun cultuur, godsdienst,... Dit zijn telkens ontzettend inspirerende dagen voor de leerlingen: een mama die in kledingsdracht van Indië komt uitleg geven en ook lekker Indisch gekookt heeft om te proeven, een joodse ouder die komt vertellen over hun cultuur,... Het is enorm verbindend om te ontdekken dat de kaarsen in de chanoeka in het jodendom worden gebrand op dezelfde tijd dat christenen een adventskrans aansteken. Zoveel verbindingen, zoveel mooie rituelen, vaak ietwat dezelfde rituelen die in de verschillende culturen terugkomen. Maar tegelijkertijd ook allemaal met hun eigenheid.

Samen-leven, in respect en openheid met elkaar, is dan heel natuurlijk en enorm verrijkend voor iedereen. Dat beleven we nog eens heel mooi tijdens onze jaarlijkse open-klasdag. Dat wordt georganiseerd in de vorm van een 'Auberge espagnole': alle ouders brengen iets mee om te eten. Zo ontstaat er spontaan een enorm divers buffet, genieten iedereen van elkaars eigenheid.

Schoolcultuur

We laten het vak cultuurbeschouwing echter nooit los. Onze schoolcultuur is er één van **voorleven**. Wat we van onze kinderen verwachten, doen we ook zelf. **Gedrag begrijpen** en

milde communicatie zijn daarbij onze hoofdpijlers. Het traject dat we volgen om daar te geraken is intensief.

De basistechnieken voor milde communicatie en inzicht in gedrag worden al aangebracht in de **kleuterklas**. Met de beeldende taal van **'Grommy en Hartelief'** (Mindfulnessboek David Dewulf met liedjes van onze muzikleerkracht Nina Van Herwegen leren onze kleuters hun gevoelens en die van anderen herkennen en benoemen. Ze leren dat iedereen een Grommy en een Hartelief in zich heeft, dat dat ok is. Maar ook Grommy heeft zich aan regels te houden. Ze beginnen de dag met een praatronde, en leren dat de persoon met de praatstok het woord heeft. Zo krijgt iedereen die iets wil vertellen de ruimte om dat te doen.

Pol de Trol is een vriendje van Grommy en Hartelief en is die wijze persoon in ons die al heel veel kennis en wijsheid meedraagt, meer zelfs dan we soms zelf in eerste instantie beseffen. (alle potentieel zit al in het kind. Door een rijke voedingsbodem te bieden, laten we de zadjes die al aanwezig zijn groeien: zie visie de TW).

We gebruiken het boekje **'Toverdruppels'** en de tranenfee om te werken rond emoties als verdriet, gemis, pijn, troost enz.

In de **lagere school** gaan we verder met het installeren en oefenen van deze manier van communiceren. We creëerden een oefenplek voor milde communicatie in elke klas: de **babbelhoek**¹. Regelmatig gaat juf Nina naar een klas (elke graad komt aan de beurt) en oefent ze intensief samen met de kinderen. In een rollenspel worden situaties nagespeeld. Er wordt gevoeld, reacties worden besproken, andere benaderingswijzen voorgesteld (jakhals versus giraf). Iedereen neemt de verschillende rollen op zich. Zo wordt er in een veilige setting soms helemaal uit de comfortzone getreden. Eén gegeven is absoluut: wie de steen vastheeft, heeft het woord. Het is wonderbaarlijk om te zien hoeveel de kinderen hieruit leren, hoeveel tools ze uit deze oefensessie meenemen naar het echte leven.

Dit systeem werkt dermate goed, dat we beslisten om ook een babbelhoek in te richten op de speelplaats. Conflicten (die er onvermijdelijk zijn op de speelplaats) kunnen zo in alle rust uitgepraat worden, op een manier die kinderen kennen.

Als volgende stap willen we de ouders meenemen in dit systeem, zodat de techniek ook thuis kan toegepast worden.

De ontwikkeling van beeldende taal in verband met sociale relaties zetten we in de lagere school verder met de **axenroos** van Nand Cuvelier. Het geeft een eenvoudige en toch volledige kijk op het gedrag van mensen. Kinderen die de specifieke beeldende taal begrijpen en leren gebruiken, krijgen meer inzicht in eigen gedrag en functioneren en gaandeweg ook in dat van anderen. De taal wordt geïnstalleerd in de eerste graad, en

¹ Babbelhoek: link naar filmpje

Uitleg kaartjes:

Doosje met rode kaartjes: mogelijk conflictsituaties

Rollenspel vanuit 4 pijlers: waarneming – gevoel – behoefte – verzoek

Ieder kind neemt verschillende rollen op zich

Wie steen vastheeft krijgt het woord

Beeldspraak: jakhals - Giraf

verankerd in de tweede graad. In de derde graad gaan we iets abstracter om met het begrijpen van gedrag, en werken we met de **roos van Leary**. We zijn volop bezig met het installeren van deze technieken, een 'work in progress'.

We zetten dus stevig in op inzicht in gedrag en op mild communiceren. Maar we weten heel goed dat je maar mild kan communiceren als je niet gefrustreerd of geïrriteerd bent.

Meditatie is een tool bij uitstek om frustratie te laten zakken.

Maar laten we het nut van mediteren niet beperken tot het wegwerken van irritatie.

Mediteren neemt een erg belangrijke plaats in binnen onze schoolwerking. We starten en eindigen onze schooldag ermee. Dat creëert een uitstekend klimaat om de geesten van onze kinderen wagenwijd open te zetten voor wat er komt, creëert de rust om af te sluiten na een drukke dag.

We leren de meditatietechniek stapsgewijs aan vanaf de laatste kleuterklas. We merken dat de kinderen het heel snel oppikken en implementeren in hun leven, ook buiten de schooluren.

We dragen de principes van de democratie hoog in ons vaandel. Wekelijks organiseren we een klasraad. Dan wordt iedereen gehoord, worden complimenten gegeven, wrevels geuit, er worden voorstellen geformuleerd, leefregels besproken, en uiteraard beslissingen genomen. Op schoolniveau is er de 'Wijze raad'. Een 4-tal keer per jaar verzamelen alle kinderen van de school zich.

Filosoferen met de kinderen doen we aan de hand van de ToverWijzerSpreuken. In het begin van elke nieuwe maand introduceren we een nieuwe universele spreuk in de school. Enkele voorbeelden: Het geheel is meer dan de som van de delen, Wees lief voor jezelf, Tegenstellingen gaan samen. Daar wordt even over gereflecteerd in elke klasgroep. De kinderen leren dat we deel uitmaken van een groter geheel en dat dit groter geheel ook in onszelf terugkomt. Dan laten we de wijsheid los, maar niet helemaal. Gedurende de hele maand leggen we regelmatig weer de link tussen ons handelen, onze activiteiten en de spreuk. Zo verandert het perspectief van de kinderen geregeld, leren ze op allerlei momenten een meta-standpunt in te nemen.